

тять земських податків, здебільшого, не ті, що не знають, куди ці гроші йдуть, а навпаки, саме ті, що дуже добре це знають, бо більша частина земських недоплатків на великоземельних власниках.

— **Священни в університеті.** Під час страйку в Диканьці в маєткові Кочубей, між іншими арештовано було і о. Костянтин Товкача, але скоро випущено. Тепер він прохає, щоб з його знято рясю і записався студентом на юридичний факультет харківського університету. (Черн.)

— **Грабування.** У Винницькому повіті таке пішло зlodийство та грабування, що уночі страшно з хати вийти; а про те щоб поїхати куди вночі, то й думати нема чого, бо не тільки обдурять, а ще й життя позбавлять. Та навіть і в хаті не дуже безпечно сидіти, бо лаять по хатах і грабують. А надто тепер люде боються, як знову стали на волі відомі злодії й душогуби, що по весні цього року вбили єврея Влехпана, його жінку та двох дочок і потім пограбували: забрали більш як 20 тисяч карбованців грошми та ще багато всяких дорогих речей. Цих душогубів тоді ж усіх шиймано; одного вбили селянне з Янівки, а останніх посажено кого в винницьку, а кого в кам'янецьку тюрму.

В початку цього місяця четверо душогубів цих утекло з винницької тюрми. Одного ж шиймано, а троє гуляють на волі і грабують людей.

А втекли вони так: виведено рештантів на прохідку; двоє доглядачів пильнували їх. І ось у цей час четверо душогубів являє одімкнули лавню (баню), ускачили туди, позбавили з ніг кайдани, попереджалися в одержу, що вже там їм хтось наготував, димарем вилізли на горіще, пробіли дірку в залізному дахові, вилізли на дах, долізли до тюрменного муру, прив'язали вірвовку, що з'язали з подраної рещтанської одежі і по тій вірвовці спустилися з муру на міський майдан. І все це зробили вони в день і ніхто не помітив.

Вибравшись з тюрми, злочинці знову взялися грабувати: вже пограбували в Браїлові кзандза Гутовського; в селі Махнівці шкальною і ще декого.

Через це все люде страшно боються. (К. Г.)

— **В Ромні та в роменському повіті** останніми часами дуже багато трусів та арештів. У роменській тюрмі тепер 75 політичних в'язнів. Тіснота в тюрмі страшна. Сидіти в тюрмі тепер дуже тяжко, бо годують недобре і в багатьох немає теплішої одежі. (Черн.)

— **Нове товариство.** В Ромні незабаром почне свою роботу товариство взаємної допомоги учителів народних шкіл. (Черн.)

У Києві.

— **На вищих комерческих курсах Довнар-Запольського.** Директор вищих комерческих курсів Довнар-Запольський вдався до городского голови з проханням, щоб він телеграмою до міністра внутрішніх справ та до міністра торгівлі і промислу, підтримав його колишні прохання. Д. Довнар-Запольський прохав попередеру міністерство, щоб слухачів вищих комерческих курсів не брали в салдати (слухачів, що цього року мають іти до

прийому в салдати на курсах 23 чол.) і записати його курси, до таких шкіл, учні яких увільняються від набору (до ст. 61 уставу про війн. пов.).

— **В городській управі.** Председатель комісії, що дає про освітлення городу, д. Вуковинський подав до городского управі доклад, в яким просять назначити окремого контролера, щоб доглядав за освітленням городу як електричним, так і газовим, а найбільше за керасиновим—по краях городу. Д. Вуковинський каже в своєму докладі, що без окремого контролера не можна обійтися через те, що тепер багато ліхтарів зовсім не засвічують, або як і засвічують, то не на ввесь той час, що вони мусять світити.

— **Заява Н. Ф. Страдомського.** Член київської городской управі Н. Ф. Страдомський подав городському голові заяву про те, що город має багато землі (більш як 5 тисяч десятин без лісів), за якою нема доброго догляду; д. Страдомський пропонує д. Клодпермана, який сповняє доручення других виділів, назначити тільки для земельної комісії.

— **Серед городських робітників.** Уповаженні від півтори тисячі городських на пристані робітників: Микола Біляїв, Олександр Тиняків і Кузьма Вубнів подали городському голові прощення, де кажуть, що вони zostали зовсім без роботи і що їм загрожує голод, бо на їх роботу (зносять дрова) стали селянне з тих сел, що поблизу Києва. Уповаженні прохают упорядковати їх відносини з купцями, що торгують дровами.

— **В военно-окружнім суді.** Вчора 19 вересня в военно-окружнім суді розглянуто було справу селянина Якіма Федчишиного. За голову суду був ген.-майор Мішин. Підсудного оправдали з приводу того, що вину його не було доведено.

— **Український гурток в духовній академії** після того, як попритязали студенти, знов почав своє життя. На днях відбувся збори, на яких постановлено в цьому році значно поширити діяльність гуртка.

За найважливіше своє завдання гурток вважає те, що він мусить виховувати студентів-українців, які колись стануть дітьми на своїй батьківщині. Засоби гуртка складаються із членських вкладок. Незабаром гурток має виробити свій статут і прийняти до себе нових членів з поміж студентів, що вступили до академії цього року. Вагагалі треба сказати, що „Український гурток“ серед наукових та інших гуртків, які виникали в академії, єсть єдиний, що проявляє свою діяльність. (К. Р.)

— **Сільни у Києві живе людей?** В адресному каталозі столи підраховано, що за останній рік у Києві живе 350,949 чоловіка. До цього підрахунку не записано всіх малолітків, що мають менше ніж 14 років.

— **Заява лув'янівських домо-хазяїв.** В київську думу подали дві заяви хазяїв будинків лув'янівського участка: одна—про те, що треба спорудити на лув'янівці каналізацію, друга—впорядкувати Глибочицьку вулицю,—заснувши глибочицьку канаву, й замістити неї прокласти електричний трамвай. Останнє прохання повинно звернути на себе увагу нашої думи. Глибочицька канава так „пахне“ і так впливає на здоров'я тих, що живуть

коло неї, що давно вже треба її скасувати. Хазяї будинків як Глибочицької вулиці, так і усей Лув'янівки вже не раз прохали про се і стару думу, і губернатора та вона відмовлялась тими, що це ніби б то не її діло, а „Округа путей сообщенія“.

Як відомо, Глибочицьку „Округ путей сообщенія“ віддав городові у володіння без строку.

— **Ще прохання хазяїв будинків.** Хазяї будинків Ханського пер. і хазяї будинків Провінтської вулиці подали в городську думу дві заяви, прохают замостити і поробити ліхтарі на їх вулицях. Вони кажуть, що повинні сидіти зимою без дров,—бо зразу нема за що купити, а в осени, та весною нема чого й думати про те, щоб привезти по тих вулицях дрова—таке болото.

— **Випадки.** 19-го вересня на Козловській вулиці у міщанина Йосипа Яіосова два невдоміх злочинці ограбили 62 карб., підканувши йому гаманець.

На Олександрівській вулиці дворник дома № 41 арештував міщанина Арова Зарудського, що ніс клунок шмаття, вкраденого на горіщі того ж дому.

Міщанин Іван Пипицький заявив в Подільській участку, що 18 вересня його рідний брат Федір вкрав у нього (на Воздвиженській вулиці, дім № 40) з кишені в піджаку 440 карб. і везти куди подівся.

19-го вересня коло 11 годня дня на Бибиковській бульварі, в домі № 42 лікар Зісель Левін вбив свого тестя Марка Олександрова трьома кулями з револьверу за те, що тесть образив Левина і його жінку.

В садябі міщанина Олекса Янушкевича на Кирилівській вулиці, в домі № 10 неазнати від чого згорів сарай. Потері є на 800 карб.

На В.-Васильковській вулиці, в домі № 24 поліцейський Богател арештував селянина Варфоломея Володченка, що вкрав з незапертої крамниці купця Цимлера рижних річей на 9 карб.

В районі Либедського участка арештовано селянина Олександра Жукова і міщанина Івана Боровика, які ограбили селянина Василя Поленого 17 вересня в єврейській столовій, в домі Бродського, № 36, на М.-Васильковській вулиці.

За кордоном.

Англія.

Вимоги ірландських націоналістів.

Скільки день тому проводив ірландських націоналістів, Джон Редмонд, сказав промову, в якій висловив вимоги своєї партії.

„Коли властє взяв у руки теперішній уряд,—сказав Редмонд,—він виявив охоту дати Ірландії деяку автономію. Ірландські націоналісти постановили дати час міністрам, щоб вони виробили свої плани, а сами обмежились тільки тим, що висловили жалоби хліборобів і виступили проти деяких незаконних учинків урядовців. Частина вимог ірландської національної партії була сповнена і становище ірландських хліборобів значно покращало,—але не зовсім, бо для повного роз'язання якого б не було ірландського питання треба ірландської народної ради...

„В теперішній час ірландська партія і ірландський народ стоять у дуже важкому, можна сказати виключному становищі. Уряд, устами вельми важного свого заступника, обіцяв на будучий рік видати закон про автономію Ірландії, але враз із цим виявляється, що це буде тільки так звана адміністративна автономія. Щоб уникнути непорозумін, ірландська парламентська група вважає за свій обов'язок, оповістити, що вона не приймає на себе

одвічальности за такий проект, бо уряд ні до кого з ірландських діячів за порадою не вдавася. Але думок своїх вони ховати не хочуть і шире заявляють, що ірландський народ тепер, як і раніше, буде вдоволенний тільки з дійсної автономією, себ-то їм треба вільно вибраної народної ради з одвічальною перед нею властю, і з ніяким иншим рішенням ірландського питання погодитись не може“.

В одповідь на цю промову проводив другої Ірландської групи, О'Бріен, ось що сказав співробітничові англійської газети „Tribune“:

„Редмонд може тільки од самого себе одмовлятися од співробітничтва з урядом, а що він скидає з себе всяку одвічальність, так це показує малосилість його політики. Редмонд остерігає народ, що в урядовому проекті ховається щось небезпечне для ірландських націоналістів. Одним таким чином він може тільки пошкодити справі, зменшити уступки, які збирається зробити уряд, і підняти проти нового закону всіх легвовірних. Парнелль поведився не так: він уперто боровся зо всіми урядами, що висловлювалися проти вимог Ірландії, але засвідив був готов помогати урядові радою працею, скоро бачив, що уряд згоджується задовольнити де-які вимоги ірландців. Так поведився великий ірландський патріот, так треба поводитися і нам. Тепер настав час помогти урядові приязною радою і працею.“

Норвегія.

Вибори до народної ради.

Вже скінчилися вибори до народної ради (стортінгу). Найбільше посольських місць одержав т. з. ліберально-демократичний блок—65. Консервативна партія матиме 47 голосів, а соціалісти 11. В минулій норвезькій народній раді було всього чотири соціалістичних послів. Не вважаючи на повну (абсолютну) більшість голосів, становище ліберальної партії не можна вважати непохитим, бо вона не є одностайна. Права частини лібералів досить поміркована, а ліва навапка прихильється до соціалістів. Через це захиталося становище теперішнього кабінету Міхельсона, що належить власне до поміркованих лібералів. Сподіваються, що головою нового уряду буде міністер закордонних справ Левланд, щирий радикал, прихильник республіканського державного ладу.

Театр і музика

Український театр.

„Житейське море“, драма Карпенка Карого.

З початку вересня в цирку-театрі Крутикова грає українське товариство артистів під порядкуванням Пронського й Бродерова. Репертуар цієї групи складається здебільшого з п'єс старих, „з співами й танцями“—як „Запорожський кляд“, „Нещасне Коханнн“ й таке инше, які проходять досить рівно, через те що серед артистів деякі персонажі з голосом і єсть не погані при трупі хор і оркестр. Окрім українських опереток трупа виставила за сей час кілька п'єс з серйозного репертуару, як „Степовий гість“—Б. Гріченка, „Су-

ту“, „Житейське Море“ І. Карпенка-Карого. Про виконання останньої п'єси скажемо де-кільки слів.

Визначне місце в „Житейському Морі“ займає роль артиста Івана Барильченка. Від доброго виконання цієї ролі залежить і успіх п'єси. На жаль, д. Пронський, що грав Барильченка, не дав того, що вимагає роль, тим то й п'єса не зробила того вражіння, яка могла б зробити. Ми не бачили в д. Пронського гри, експресії, якої так треба для передачі тих амагань, що виникають у Барильченка, коли він, з роду хлібороб, одірваний від батьківщини хвилею житейського моря і занесений у городську обстанову, починає бачити всю мерзоту тогочасної життя, серед якого він живе в городі. Тим то не дивно, що для глядачів залишився невизралим кінець п'єси—що артист Барильченко кляде сцену й вертається до батьків, на село, до землі,—бо у Пронського в цій ролі були поза, рухи, декламація і тільки.

Не дуже добрий теж був жіночий персонал—видно артистки погано себе почували на сцені в панському вбранні.

Д-ка Тамара була б кращою артисткою Ваніною, коли б говорила виразніше.

Далеко краще за інших був д. Петренко в ролі актера Крамарюка. Він добре змажував тип „театрального шкапи“, артиста, що після довголітньої служби на сцені втратив свою власну фізіономію, став попихачем у артистів.

Д. Неполя був би кращим антрепренером, коли б менше вживав шаржу. Вагагалі треба сказати, що вражіння після вистави „Житейського Моря“ таке, що такі п'єси не по силі трупи.

Ю. О.

— **Український спенталь.** В суботу в Лув'янівському Народньому Театрі виставляється комедія Івана Тобілевича „Хазяїн“. П'єсу виставляє артистичний гурток під зарядом М. Старичької. Початок о 8 год ввечері.

Телеграми.

С.-П. Т. А.

ПЕТЕРБУРГ, 19 вересня. Дозволено тим сільсько-господарським школам, які підлягають департаменту хліборобства, зробити за помогою товариству плододводства організуванням збору жертв сировими й сушеними овочами за-для лікарсько-питательних пунктів, які засновані по тих губерніях, де був неврожай.

Звістки газет, наче б то лікарі, що були виражені Червоним Хрестом в неврожайні місця, занедужали, це правдиві. Червоний Хрест вврядув отряд з п'яти лікарів до Сизраї, але звідки повідомили, що там усе благополучно. Справа робочих депутатів, уважаючи на прохання оборонців, відкладена на три дні.

КАТЕРИНОСЛАВ, 19 вересня. Шукачи учасників грабунків, поліція затримала одного на Іорданській вулиці—з браунінгом, а ще трьох на Олександрівській вулиці. Під час тругу на Олександрівській вулиці між поліцією та революціонерами почалась перестрілка; одного з революціонерів поранено, другого вбито.

питий—то чи багато йому більше треба? Книжок та часописів тоді ще не водилося, „монополюк“ під зеленим дахом посеред села ще не стояло, акцизів на всячину було ще не чути—то й нічим було голови сушити. Правда, був тоді свій безнастанний клопіт, безнастанний військовий стан, бо найбільше тоді на село дикун який татарин, печеніг, чи там ще який хижак, то й оселю, бувало, зруйнує та з димом за вітром пошле, і жінку чи дочку на коняці умчить, а чоловіка до хостя коняці прив'яже та до себе в ауд постане... Було цього лиха доволі... Але до чого тільки лихо не привичать українця? Бачив він його на своєму більш як тисячолітньому віку не один ківш, повний ущерт, бачить ще його і зараз гаразд, та аж п'яний од нього хляється... І як глянути назад за тисячу літ, то чи й велика така вже одміна сталася! „Військовий стан“ так саме йому не вдивовижу,—а от хйба земелька десь з рук йому висльнула, та звір кудиє загнався без вїсти, та птиця з ірїю не вертається, а замість меду—самі лишень штрапи у лісі ростуть, аби тільки курка через рив туди перескочила... Годі вже тепер українцеві, як колись то було, велико пишатися та крамарства, як чого лихого, дуратися! Годі вже за три шаги по панських лнах спину гнути та й тими кишенью меткого крамаря якогось роспирати! Злиденне життя навчало місцише копітку в руках придержувати, навчало й того, як це робити. Воно показало, що усюмо голова—гурт; гуртом можна великі дива робити, і тільки гуртом лихові уся-

кому зарадити та з злиднями воюватися.

Розміркувавши, що з крамарства наживається серед великого гурту людей,—хоча, б от і в селі,—оден, двоє чи кілька—група прийшла до тієї думки, що нащо має оден хтось аж он як з усіх у селі наживатися, коли можна так зробити, щоб і усе, що треба в своїй гуртовій крамниці мати і дешевше все там здобувати і ще баріше з тієї торгівлі (а вони ж не малі бувають!) між собою поділяти: хто більше в свою гуртову крамницю торгувати дав, той і барішу більше звідти взяв.

Придумали так звані „Потребительні крамниці“...

Ще не давно такі крамниці тільки загриницею повелися були, та й у нас подекуди по великих городях, по фабриках та заводах, а на селі їх слівце що не чути було: не з мужицким, мовляв, розумом на таке заходитися! Та сказано мабуть ще раніш, як ті крамниці придумано,—що „не святі горшки ліплять!“ Заходилися селянне своїм мужицким розумом жити (бо панського коли то ще дождешся!), заходилися і крамниці потребительні в себе заводити—і побачили усі, що й розуму мужикам вистачає, і справляються вони з крамницями так, що иншим панам і не сняться, і до начальства не бігають по розум, позв'язатися... А коли ще на селі трапляється добра людина, трохи письменніша: чи вчитель, чи совіський писарь, чи великий панок який, чи часом піч, що з людьми одним духом живе, то тоді таке в селі заведеться, що любо й

дивитися. Певно, що сільські крамниці, що з павіг починаються і на копіяк держаться, не можуть стати в рівень з заводськими наприклад, бо там і люде багатчі, і хазяїн заводу допомагає крамниці, то й торговля там мусить бути більша; але коли крамниця на селі вкорениться, та все село до неї за всячиною звертеться, то через кілька літ сільська крамниця мало не кожному заводську повершать.

Зараз показано буде, як стояла справа з деяким потребительними крамницями у Київщині, заводськими та сільськими, за минулий рік 1905.

Заводські.

Найстаріша 1) **Ольшанська** (Звенигор. повіту),—заснована ще п. 1888. Членів у ній було 73, павових (складених членами грошей) 2460 р., обороту в лавці було на 21,809 р., чистого зиску—1069 р.; 2) **Шамрайська** (Васильківського пов.) (Заснов. п. 1893): членів, 93, павів—2,000 р., обороту—23,606 р., чистого зиску—1,072; 3) **Кожанська** (Васильківськ. пов.) заснов. п. 1895, членів 33, павів 1,910, обороту 26,300, чистого зиску 567; 4) **Смілянська** (Черкаськ. пов.) (засн. п. 1896) членів 217, павів—9,700, обороту—103,787 р., зиску—3,958 р.; 5) **Старогостянська** (Чигиринського пов.) (заснов. п. 1902): членів: 98, павів 3,370, обороту—44,000, чистого зиску—2,517 р.; 6) **Златопольська** (Чигирин. пов.) (основ. 1,904): членів 79, павів—1,847, обороту 26,891, зиску—449 р.

Таким чином виходить, що як взяти кругом, то в минулому році кожна заводська крамниця в Київщині мала

коло 100 членів, більш як 3,500 р. кожна павових грошей, обороту мала більш як на 40,000 р., а зиску в кожній було більш як на півтори тисячі рублів. Це так було в заводських—панських крамницях. А погляньмо тепер на

Селянські.

З тих 8 крамниць, про які буде араз мова, тільки одна має вже 8 літ життя (Ставищанська), одна—7 (Дзвенгелівська), а решта все молоді: 5 засновано року 1905, а одна (Колодиська, Звенигор. пов.)—р. 1904. Та про те в них, хоча й молодих, справи так стояли починаємо з наймолодчої: 1) **Івангородська** (Чигирин. пов.): членів—51, павів—246 р., обороту—2567 р., чистого зиску—75 р.,—це все за кілька осінніх місяців, бо тільки в осени п. 1905 засновано крамницю; 2) **Гуляйпольська** (Звенигор. пов.): членів 33, павів—476 р., обороту—2275 р., чистого зиску—64 р. 61 к.,—крамницю засновано в маї місяці; 3) **Боролицька** (Чигирин. пов.): членів—36, павів—880, обороту—2468, зиску—158 р.,—засновано в маї; 4) **Лоташівська** (Звенигор. пов.): членів—54, павів—260 р., обороту—4080 р., зиску—276 р.,—засновано в маї; 5) **Гусаківська** (Звенигор. пов.): членів—58, павів—154 р., обороту 3348 р., зиску—79 р. 11 коп.,—засновано в маї; 6) **Колодиська** (Звенигор. пов.): членів—145, павів—720, обороту 17206 р., чистого зиску—651 р. 95¹/₂ к.,—заснована на початку п. 1904; 7) **Дзвенгелівська** (Уманськ. пов.): членів—10 (крамниця власне заснована Дзвенгелівським Позичково-

Щадничам Товариством), павів—984 р., обороту—14474 р., чистого зиску—393 р., і 8) **Ставищанська** (Таращанського пов.): членів—114, павів—6778, обороту 369,538, чистого зиску—3047 р. В цій останній, як бачимо, обороти такі, як ні в одній заводській немає! А як взяти кругом усі ці сільські крамниці, то виходить, що членів в них, поки що, душ по 60—65, павів кожно півтори тисячі рублів, обороту в кожній тисячі на 6—7, а як полічити в Ставищанською—то більш як на 50 тисяч, зиску в кожній коло 250 р., а з Ставищанською—коло 600 р. А всього ці всім сільським крамницям зробили обороту мало не на півмільйона рублів та мали чистого зиску коло 5 тисяч. І тож тільки 3 крамниці таких, що оборот в них був цілий год, а в 5 нових—тільки пів года! А коли 8 крамниць за півгода вторгували півмільйона рублів і розділили поміж своїми членами 5 тисяч, то скільки ж мільйонів рублів торгуватиметься і скільки теж мільйонів пішло б назад у хазяйські кишені, як би у кожному селі заведено було таку крамницю! Голи покласти найменше 1000 рублів чистого зиску на кожен потребительну лавку в кожному селі, то й вийшло б мільйонів зо 3 що-года. Це ж тільки чистого зиску! А скільки ж то ще виграє люд на тому, що усякий крам стане на селі дешевший та що за ним далеко рипатися не треба! Над цим варт добре подумати, а той, що має вуха нате щоб чути, нехай чуте та твердо собі пам'ятає, що „не святі горшки ліплять“...

В. Доманицький.